

Ang Daynamiks ng mga Historyograpiyang Nakapaloob sa mga Obrang Pinturang Relihiyoso- Historikal ni Carlos “Botong” Francisco (The Dynamics of the Historiographies within the Religious-Historical Paintings of Carlos “Botong” Francisco)

Melanie D.P. Turingan

University of Santo Tomas

F.P.A. Demeterio III

De La Salle University

ABSTRACT

Aside from being a famed painter and National Artist, Carlos “Botong” Francisco is also known for his historical works that were based on thorough researches on their specific contexts. As he delved into the field of history, he also unconsciously delved into various historiographies that shaped the discourses of historians who stood as his sources, as well as into the historiography that shaped his own advocacy as a visual historian. Botong has sixteen major historical works, and four among them have clearly dealt with religion. This paper used these four religious-historical works in order to explore his being a visual historian. This paper aimed at examining the hidden tensions between Hegelian and orientalist historiographies, and postcolonial historiography. This paper contains two substantive sections: 1) a comprehensive discussion on the physical characteristics, origin, location, themes, and contents of the four works, as well as their appropriate and inappropriate details; and 2) an analysis of the dynamics between the just mentioned historiographies.

Keywords: Carlos “Botong” Francisco, Hegelian Historiography, Orientalist Historiography, Postcolonial Historiography, Historical Works of Francisco, Religious Works of Francisco, Religious-Historical Works of Francisco, *First Mass in the Philippines*, *Introduction of the First Christian Image*, *Introduction of Christianity*, *Progress of Medicine*

INTRODUKSIYON

Ipinanganak noong 1912 ang tanyag na pintor, miyuralist, manlilikhang bayan, at Pambansang Alagad ng Sining na si Carlos “Botong” Francisco. Bata pa lamang, mapapansin sa kaniyang mga likha ang mga mito at kuwento tungkol sa kaniyang bayang Angono, sa Lalawigang Rizal. Iginuhit niya ang kasaysayan, tradisyon, at pang-araw-araw na pamumuhay ng mga naroroon (Rubin 22). Nakilala siya dahil sa kaniyang estilo, lalo na sa paraan ng kaniyang paglalatag ng mga paksa at pagiging mabusisi sa mga detalye. Hindi payak ang mga linya sa kaniyang kambas kaya nasasabing may taglay na dinamismo at melodiya ang mga ito. Malalim ang kamalayan at kaalaman ni Botong tungkol sa kaniyang mga paksa (Benesa 10).

Sa paglipas ng panahon, patuloy na ipinamalas ni Botong ang kaniyang kahusayan kaya kinilala siya ng mga kritiko, kapuwa pintor, at kliyente. Umiinog ang kaniyang mga obra sa mga paksang may kinalaman sa kasaysayan ng lahing Filipino, Kristiyanismo, nasyonalismo, at kulturang Filipino. Mababanaag sa mga ito ang mithiin niyang ibangong muli ang pagpapahalaga ng mga Filipino sa sariling tradisyon. Maliwanag na nakabatay ang mga historikal na obra ni Botong sa masinsinang pananaliksik ng mga espesipikong konteksto nito.

Layunin ng Sanaysay

Historyograpiya ang tawag sa mga diskursong nakakubli sa mga tekstong pangkasaysayan. Kaya sa pagbabad ni Botong sa larangan ng kasaysayan, hindi maiwasang masaklawan niya ang ilang historyograpiyang umiiral sa kaniyang mga nabasang sanggunian. Bilang biswal na historyador, hinubog ng historyograpiya ang sariling adhikain ni Botong. Buhat nito, hangarin ng papel na kilalanin ang mga nakakubling diskursibong tensiyon at daynamiks sa pagitan ng mga historyograpiyang nakapaloob sa mga historikal na obra ng Pambansang Alagad ng Sining.

Metodolohiya

Mga Tekstong Sinuri: May 16 na pangunahing historikal na obra si Botong: ang *Rising Philippines* (1936), ang *Sanduguan* (1936), ang *Introduction of Christianity in the Philippines* (1940), ang *Kalantiao and Lubluban* (1946), ang *Five-Hundred Years of Philippine History* (1952), ang *Progress of Medicine* (1953), ang *Pageant of Commerce* (1956), ang *Evolution of Philippine Culture* (1957), ang *Execution of Dr. Jose Rizal* (1960), ang *Pio Valenzuela Visits Jose Rizal in Dapitan* (1960), ang *Struggles Through*

Philippine History (1964), ang *Progress Through Education* (1964), ang *Sandugo* (1964), ang *First Mass in the Philippines* (1965), ang *Introduction of the First Christian Image* (1965), at ang *Life of Ferdinand E. Marcos* (1969). Sa labing-anim na obrang ito, apat ang nakatuon sa paksa ng relihiyon: ang *Introduction of Christianity in the Philippines*, ang unang dalawang panel ng *Progress of Medicine* na may kabuuang apat na panel, ang *First Mass in the Philippines*, at ang *Introduction of the First Christian Image*. Sa hangaring mabigyan ng malalimang pagsusuri, mahalagang limitahan ang lawak ng pag-aaral. Minabuti ng papel na itong tumutok lamang sa apat na relihiyoso-historikal na obra.

Mga Teoretikal na Usapin: May tatlong matitingkad na historyograpiya ang mga nasabing relihiyoso-historikal na obra ni Botong: Hegelyana, orientalista, at postkolonyal. Habang tumatayong mga lumang metanaratibo ang Hegelyana at oryentalistang historyograpiyang nakaugat sa kamalayan ng maraming historyador, ang postkolonyal na historyograpiya ay pumoposisyon bilang kontra-metanaratibong humahamon sa hegemonya ng dalawang naunang historyograpiya. Kaya minarapat na pag-aralan ng papel na ito ang diskursibong tensiyon sa pagitan ng Hegelyana at oryentalistang historyograpiya at ng postkolonyal na historyograpiya.

Ang historyograpiya ng pilosopong Aleman na si Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831) ang pinakaartikuladong teoryang pilosopiko tungkol sa kasaysayan. Balak ni Hegel na mabatid ang kahulugan at direksiyon ng kasaysayan batay sa kaniyang pilosopiya at metapisika. Para sa kaniya, ang kasaysayan ay isang dinamikong larangan kung saan maaaring unawain ang kalayaan at progreso. Lahat ng bagay na umiiral ay makatwiran sa puntong nagpapakita ito ng murang antas ng pagtuklas sa kalayaan (tingnan sa *Little*). Naniniwala si Hegel na may prosesong diyalektiko ang kasaysayan na binubuo ng tesis, anti-tesis, at sintesis. Ang tesis ay isang elementong may taglay na mga kontradiksiyon sa kaniyang kasalukuyang estruktura. Ang mga kontradiksiyong ito ay uusbong o magpapausbong sa anti-tesis na magdudulot naman ng tunggalian laban sa tesis. Lalabas mula sa tunggaliang ito ang sintesis na mas matatag at mas perpekto kompara sa tesis. Subalit may taglay ring sariling mga kontradiksiyon ang sintesis, kaya haharapin nito ang panibagong siklo ng diyalektika bilang mas matatag at mas perpektong tesis. Progresibo ang diyalektika ni Hegel at patuloy ang siklo nito hanggang marating ang pinakaperpektong antas (tingnan sa *Little*). Sa kaniyang metapisika, inihayag ni Hegel ang diyalektika ng kasaysayan bilang mga hakbang ng Espiritu patungo sa kaniyang pagtamo ng kaalaman tungkol sa kaniyang sarili. Sa mas madaling salita, umiinog ang historyograpiyang Hegelyana sa pagsusulat ng kasaysayan gamit ang balangkas ng progreso mula sa mababang antas tungo sa mas mataas na antas ng katayuan.

Natuklasan ng tagapagtaguyod ng postkolonyal na historyograpiya na si Edward Said (1935-2003) ang oryentalistang historyograpiya, kaya mahalagang maunawaan kung ano ang postkolonyal na historyograpiya bago talakayin ang nasabing oryentalistang historyograpiya. Ang postkolonyal na historyograpiya ay isang paraan ng pagsusulat ng kasaysayang pumupuna sa mga kondisyong iniwan ng Europeo at Amerikanong kolonisasyon (Demeterio “Some Useful Lessons” 16). Maaaring nagmula ang pag-usbong ng historyograpiyang ito sa pampletong *Discourse on Colonialism* (1950) ng Martinikanong makata, nobelista, politiko, at pilosopong si Aimé Césaire (1913-2008), pati na sa aklat na *Black Skin, White Mask* ng isa pang Martinikanong si Frantz Fanon (1925-1961) na isang psychiatrist at rebolusyonaryo (Demeterio 2008, 16-17). Ang akda ni Césaire ay sumusuri sa malalagim na bakas ng kapitalismo at kolonyalismo sa parehong kamalayan ng mga kolonisador at ng mga nakolonisa. Isinisiwalat nito ang mga kontradiksiyon at pagiging ipokrito ng mga Kanluraning idea ng “progreso” at “sibilisasyon.” Matingkad ito lalo na sa mga idea ng pagiging “salbahe,” “hindi kulturado” at “primitibo.” Kasunod sa politikal na deskolonisasyon ng kaniyang Karibeng lipunan, nanawagan si Césaire para sa deskolonisasyon ng Karibeng isip at diwa. Tumatagos ang akda ni Fanon sa sistema ng politikal at ekonomikong dominasyon at nakatuon sa sikoanalisis at penomenolohiya ng kolonyalismo. Sinisid niya ang imperyoridad ng nasakop na diwa at ang mga kaakibat nitong delusyon, pobyta, at pag-aalalang naiwan sa diwa ng mga kolonisador.

Nag-umpisa ang postkolonyal na historyograpiya sa mga teoretiko at analitikong sangkap mula sa mga maestro ng suspisyon na sina Karl Marx (1818-1883), Sigmund Freud (1856-1939), at Freidrich Nietzsche (1844-1900), gayundin sa eksistensiya na penomenolohistang si Jean-Paul Sartre (1905-1980) (Demeterio 2008, 17). Kalaunang ginamit na rin ng postkolonyal na historyograpiya ang mga estrukturalista at post-estrukturalistang balangkas nina Louis Althusser (1918-1990), Michel Foucault (1926-1984), Jacques Lacan (1915-1980), at Jacques Derrida (1930-2004) (Demeterio 2008, 17).

Ang oryentalistang historyograpiya ay isang paraan ng pagsusulat ng kasaysayang nadeskubre ng Palestino-Amerikanong teorisista at kritikong si Said. Ang oryentalismo ay isang tradisyon ng pagsusulat o pag-iisip ng mga Kanluraning manunulat, siyentista, pantas, manlalakbay, at mass media tungkol sa silangan at mga tagasilangan, lalo na ng mga Arabe (Kennedy 2). Nagsimula ang tradisyong ito mula pa noong isinulat ng mga Griyego ang kanilang mga obserbasyon tungkol sa silangan at nagpatuloy hanggang sa mga kasalukuyang dokumentaryong pantelebisyon at pampelikulang produksiyon tungkol sa nasabing paksa. Noong ika-18 daang taon, naging isang mahalagang larangan ang oryentalismo sa maraming

pamantasan sa Europa lalo na sa disiplinang pilolohiya, lingguwistika, etnograpiya, kultural na interpretasyon, at pagsasalin ng mga tekstong mula sa silangan.

Bilang reaksiyon sa kaniyang natuklasang oryentalistang historyograpiya, naglahad si Said ng isang tiyak na postkolonyal na historyograpiyang pumupuna sa oryentalismo. Bukod sa hindi na naabutan ni Botong ang pagsikat ng anti-oryentalistang historyograpiya ni Said, masyadong naging pang-akademiko ang antas ng historyograpiyang ito upang mapagtuunan ng isang pintor na samot-sari ang mga proyekto. Kaya't kampante ang papel na itong hindi nakapaloob sa mga historikal na obra ni Botong ang anti-oryentalistang historyograpiya ni Said. Ngunit para mas madaling mapansin ang bakas ng oryentalistang historyograpiya sa mga obra ni Botong, mahalagang maunawaan pa rin ang anti-oryentalistang historyograpiya ni Said.

Ang puna ni Said sa oryentalismo, na isang Kanluraning paraan ng pagsusulat at pagrerepresenta sa silangan, ay binubuo ng kaniyang radikal at diskursibong pagsusuri. Tinahak ni Said ang landas na dinaanan na nina Nietzsche at Foucault patungo sa prinsipyong ang kaalaman at kapangyarihan ay mahigpit na nakahabi sa isa't isa (Spanos 70-71). Katulad ng natuklasan ng dalawang Europeong pilosopong ito na hindi posibleng talakayin ang kaalaman nang hiwalay sa kapangyarihan, o ang kapangyarihan nang hiwalay sa kaalaman. Ipinakita rin ni Said na may lihim na sabwatan ang oryentalismo at kolonisasyon. Ang oryentalismo o ang pagdidiskurso tungkol sa Silangan ay parehong pasakalye at lehitimasyon ng kolonisasyon. Ang pagpuna ni Said sa oryentalismo ay maaaring bigyan ng buod sa pamamagitan ng tatlong pangunahing pahayag.

Una, ibinunyag niya na ang oryentalistang diskursong inakala ng nakararami na obhetibo, empiriko, at walang kinikilingan ay may nakakubli palang hindi kaaya-ayang politikal na tunguhin—ang paghahanda ng mga kanluraning imperyalistang estadong sakupin ang iba't ibang lipunan at kultura sa silangan (Spanos 72). Pangalawa, isiniwalat din niyang ang silangan ay naglilingkod para sa kanluran. Dumating pa sa puntong tumulong ang silangan sa kanluraning gawain ng pagbubuo ng kaniyang kanluraning identidad. Isa sa mga prinsipyo ng estrukturalismo ang nagsasaad na ang kahulugan ay hindi umuusbong mula sa ugnayan ng signifler at ng inirepresentang realidad (Spanos 72). Sa halip, itinuturo ng estrukturalismo na ang kahulugan ay umuusbong mula sa pagkakaiba ng mga kaugnay na signifler at sa pagkakaiba ng mga kaugnay na inirepresentang realidad. Ipinaliwanag ni Said na naglingkod ang silangan bilang ibang signifler o negatibong imahen para mabuo ng kanluran ang kahulugan ng kaniyang pagiging kanluranin. Kaya ang mga kanluraning

imahen sa sarili tungkol sa rasyonalidad, maskulinidad, industriya, moralidad, at iba pa ay ibinuo batay sa mga oryentalistang imahen tungkol sa silangan bilang irasyonal, binabae, tamad, immoral, at iba pa. Pangatlo, ang pagbibigay niya ng diin na habang inirerepresenta ng oryentalismo ang esensiya ng silangan, nagkakaroon ito ng simplipikasyon, reduksiyon, at distorsiyon sa komplikado, marami, at radikal na pagkakaiba sa identidad ng silangan (Spanos 72). Ang pinasimple, binawasan, at binaluktot na imahen ng silangan bilang barbaro, hindi maunlad, hindi sibilisado, at walang disiplina ang nagsilbing dahilan at lehitimasyon kung bakit nararapat isailalim ito sa pangangalaga ng kanluran gamit ang kolonisasyon.

Daloy ng Sanaysay

Batay sa hangarin ng papel na itong magagap ang kalibre ng pagiging biswal na historyador ni Botong sa pamamagitan ng pagsusuri sa kaniyang apat na obrang relihiyoso-historikal, gayundin ang mapag-aralan ang nakapaloob na tensiyon sa pagitan ng Hegelyana at oryentalistang historyograpiya at postkolonyal na historyograpiya, may dalawang sustantibong seksiyon ang papel na ito: 1) isang komprehensibong pagtalakay sa pisikal na anyo, pinagmumulan at kinaroroonan, tema at nilalaman ng bawat obra, ang mga angkop at hindi angkop na elemento at detalye nito; at 2) isang pagsusuri sa daynamiks sa gitna ng mga nabanggit nang historyograpiya.

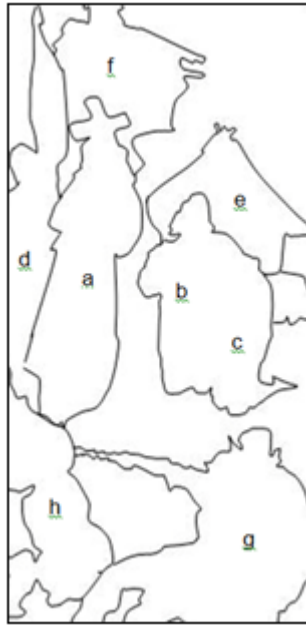
ANG MGA RELIHIYOSO-HISTORIKAL NA OBRA NI BOTONG

Nabanggit sa introduksiyon na ang apat na relihiyoso-historikal na obra ni Botong ang magsisilbing pangunahing teksto sa pagsusuring ito: ang *Introduction of Christianity in the Philippines*, ang unang dalawang panel ng *Progress of Medicine*, ang *First Mass in the Philippines*, at ang *Introduction of the First Christian Image*. Sa kasalukuyang seksiyon, tatalakayin ang pisikal na anyo, pinagmumulan at kinaroroonan, tema at nilalaman ng apat na obra, gayundin ang mga angkop at hindi angkop na elemento at detalye ng mga ito.

Ang *Introduction of Christianity in the Philippines*

Deskripsiyon at Nilalaman ng Obra: Ang obrang *Introduction of Christianity in the Philippines* ay isang oil on canvas na may 168 na sentimentrong lapad at 335 na sentimentrong taas (Flores 230). Mapupusyaw na lungti at dilaw ang nangingibabaw sa obrang tumatalakay sa kumbersiyon ng mga katutubong Filipino patungo sa

pananampalatayang Kristiyano. Ginamitan ni Botong ang obrang ito ng tanyag niyang estilo ng pagtatagpi-tagpi at pagsapin-sapin ng mga imahen. Dahilan ito kaya masasabing isang composite na obra ang *Introduction of Christianity in the Philippines*. Ang obrang ito ay kinomisyon ni Fr. Sylvestre Sancho, rektor ng Pamantasan ng Santo Tomas, para maging permanenteng palamuti sa *gran escalera* ng Main Building ng nasabing pamantasan. Kapag kaharap natin ang *gran escalera*, nasa kanan ang obrang ito, habang nasa kaliwa ang obrang kasabay na nilikha ni Galo Ocampo (1913-1985) na may pamagat na *Hispanidad*. Taliwas sa inaakala ng nakararami, nasa labas ng Museo ng Pamantasang Santo Tomas ang nasabing obra, bagaman nasa loob ito ng Main Building ng nasabing pamantasan. Sa Larawan 1, makikita ang pagmamapa ng nilalaman ng obra.



Larawan 1: Mapa ng Nilalaman ng *Introduction of Christianity in the Philippines*

Sa seksiyon ng Larawan 1, makikita ang isang prayleng Dominikanong may hawak na krus na nakalapat sa kaniyang kaliwang pisngi. Sa seksiyon b at c naman matatanaw ang dalawang Indio na tila mag-asawa. Pareho silang nakaluhod sa harap ng prayleng may hawak na krus. Nakatingala at nakahalukip ang lalaki, habang taimtim na nakayuko ang babae. Sa seksiyon d, mapapansin ang isang sundalong Espanyol na may hawak na isang nakarolyong dokumento at nakatayo sa harap ng isang bandilang walang malinaw na detalye.

Ang seksiyon e ng parehong Larawan, ipinamamalas ang dalawang bahay-kubo sa ilalim ng mga punong niyog. Nagkukuwento ang seksiyon f sa pagtatayo ng isang malaking simbahan. Dito, may dalawang Indio na nagtatrabaho sa tuktok ng nasabing gusali. Masisilayan sa seksiyon h ang ilang sinusunog na mga katutubong relihiyosong imahen. Habang sa seksiyon g, tinutumba ng dalawang sundalong Espanyol at ng isang Indio ang malaking paganong imahen.

Mga Angkop na Elemento at Detalye: Ipinakita ni Botong sa obrang ito ang kumbersiyong pinangunahan ng mga prayleng Dominiko sa mga katutubong Filipino. Hindi ito taliwas sa kasaysayan ng orden ni Santo Domingo sa Pilipinas. Taong 1581, dumating ang nasabing orden sa bansa sa pamumuno nina Padre Domingo Salazar at Padre Cristobal de Salvatierra. Itinatag nila ang kanilang probinsiya ng Pinakabanal na Rosaryo noong 1587 at nagsimulang umikot sa ilang parte ng Luzon. May ilang nagpunta sa Bataan at Pangasinan, habang nanatili ang iba sa lungsod ng Maynila para tutukan ang mga Tsino sa distrito ng Parian at paghandaan ang binabalak nilang misyon sa Asya. Taong 1594, nagtungo sila sa Cagayan at sinimulang palaganapin ang Kristiyanismo sa nasabing lugar. Mula roon, tumulak sila patungong Babuyanes at Batanes (Hornedo 47).

Malinaw sa kasaysayang gumamit ang mga Espanyol ng ilang mga tema sa mga obra upang magbigay ng daan sa kanilang mga interes sa katutubong lipunan. Ang proseso ng *reduccion* (seksiyon f at e ng Larawan 1) ay ang sapilitang pagpapalipat sa mga Filipino mula sa maliliit at kalat-kalat na barangay patungo sa mas malaking kabesera upang mapadali ang pagbabantay ng mga prayle at militar. Sa kabesera matatagpuan ang simbahan, casa tribunal o munisipyo, pamilihan, at himpilan ng militar. Ang pagwasak at pagsunog sa mga katutubong relihiyosong imahen (seksiyon h at g ng Larawan 1) ay sistematikong isinagawa ng mga prayle upang mabilis na malimutan ng mga katutubong Filipino ang kanilang paganong pananampalataya. Ang sapilitang paggawa (seksiyon f ng Larawan 1) ay ipinatupad ng mga Espanyol sa mga katutubong Filipino para sa konstruksiyon ng mga simbahan, gusaling pampubliko, lansangan, at tulay.

Mga Hindi Angkop na Elemento at Detalye: Kaduda-duda ang paggamit ni Botong sa mga imahen ng bagani bilang kasabwat ng mga sundalong Espanyol (seksiyon g ng Larawan 1) at ng mga obrerong nasa tuktok ng simbahan. Kilala sa kanilang pulang putong ang mga baganing tumatayong isa sa mga lider ng pre-kolonyal na barangay at kumukuha ng kapangyarihan sa kanilang lakas, tapang, at panindigang ipaglaban ang kanilang lipunan sa anumang eksternal na banta. Kaya lumalabas na

isang kontradiksiyon ang pagiging baganing naninilbihan sa mga Espanyol. Kapansin-pansin din ang kawalan ng detalye ng mga katutubong relihiyosong imahen ni Botong (seksiyon h ng Larawan 1). May malaki ngunit malabong gusali sa likod ng simbahan (seksiyon f ng Larawan 1). Kung ito man ang Main Building ng Pamantasang Santo Tomas, anakronistiko ang representasyong ito dahil may ilang daang taong pagitan ang kumbersiyong isinagawa ng mga prayleng Dominiko at ang pagtatayo ng naturang Main Building sa distrito ng Sampaloc, Maynila (Lim-Pe 49). Taliwas sa inakala ng maraming Filipino, moderno at hindi antigo ang arkitektura ng gusaling ito.

Ang Unang Dalawang Panel ng *Progress of Medicine*

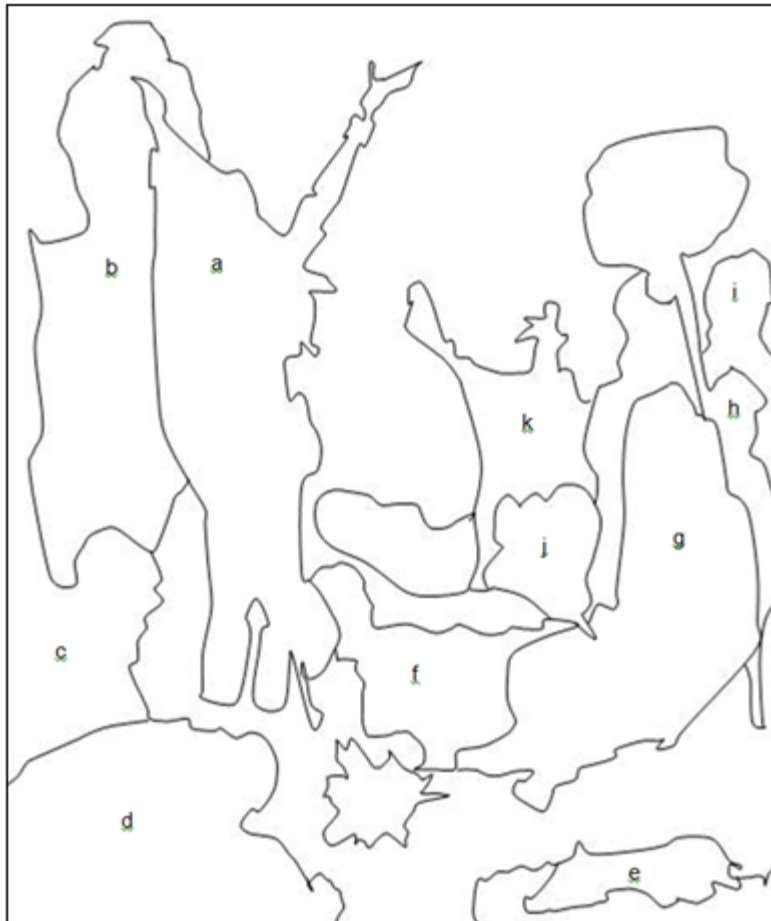
Deskripsiyon at Nilalaman ng Obra: Gaya ng nabanggit na, ang *Progress of Medicine* ay binubuo ng apat na panel. Oil on canvas ang obrang ito at ang bawat panel nito ay may 400 sentimetrong lapad at 500 sentimetrong taas (Flores 231). Mga kulay ng lupa at lungti ang nangingibabaw sa unang panel na tumatalakay sa katutubong relihiyon at medisina ng mga Filipino. Ginamitan pa rin ni Botong ang unang panel ng kaniyang estilo sa pagtatagpi-tagpi at pagsasapin-sapin ng mga imahen. Kaya masasabi ding isang composite na likha ang unang panel. Kinomisyon ang buong *Progress of Medicine* nina Dr. Agerico Sison, direktor ng Philippine General Hospital, Dr. Eduardo Quisumbing, direktor ng Pambansang Museo ng Pilipinas, Dr. Florentino Herrera, Jr., at Dr. Constantino Manahan. Orihinal na nakasabit ang apat na panel nito sa bukana ng Philippine General Hospital, na ikinasira naman ng obra paglipas ng ilang dekada. Matapos ang restorasyon noong 2011, inilipat ito sa Pambansang Museo ng Pilipinas, na nagkaroon ng sariling bulwagan. Mga potograpikong reproduksiyon na lamang ang naiwan sa orihinal na kinalalagyan nito sa bukana ng Philippine General Hospital. Sa Pigura 2, makikita ang pagmamapa ng nilalaman ng unang panel ng obra.

Makikita sa seksiyon a ng Larawan 2 ang isang bata at balingkinitang babaylang nasa gitna ng isang ritwal. Sa seksiyon b, matatagpuan sa kaniyang likuran ang isang malaking katutubong relihiyosong imaheng yari sa kahoy. Sa seksiyon c at d, mapapansin ang dalawang lalaking nag-aalay ng alak at ilang produktong agrikultural. Samantalang sa seksiyon e, kabilang ang isang baboy sa nasabing mga alay. At sa seksiyon f, nakaratay ang isang payat at maputlang lalaking may sakit.

Masasaksihan sa seksiyon g ng parehong Larawan ang isang datu/rajah/sultan na nakasuot ng pulang putong at may tangan na kampilan. Sa seksiyon h, pinapayungan siya ng isang batang alipin at binabantayan ng dalawang kawal na matatagpuan sa seksiyon i. Sa seksiyon j, makikita ang mga katutubo at ilang dayuhang mula sa

bansang Tsina na nakikiisa sa nagaganap na ritwal. Sa seksiyon k, mapapansin ang isang umalahokang may hawak na tambuli at nakatungtong sa isang mataas na estruktura at nagtatawag ng atensiyon sa kaniyang mga kanayon.

Samantalang sa pangalawang panel ng *Progress of Medicine*, kulay puti at lungti naman ang nangingibabaw sa likhang tumatalakay sa kontradiksiyon sa pagitan ng katutubong relihiyon at medisina at ng kanluraning relihiyon at medisina na dala ng mga mananakop na Espanyol. Ginamitan pa rin ni Botong ang ikalawang panel ng kaniyang estilo sa pagtatagpi-tagpi at pagsasapin-sapin ng mga imahen. Kaya masasabi ring isang composite na likha ang ikalawang panel. Sa Larawan 3, masasaksihan ang pagmamapa ng nilalaman ng ikalawang panel na ito.



Larawan 2: Mapa ng Nilalaman ng Unang Panel ng *Progress of Medicine*



Larawan 3: Mapa ng Nilalaman ng Ikalawang Panel ng *Progress of Medicine*

Dahil ipinapakita ng ikalawang panel ang kontradiksiyon sa pagitan ng katutubo at kolonyal na relihiyon at medisina, sadyang mas komplikado ang nilalaman nito kung ihahambing sa unang panel. Para sa panig ng katutubong relihiyon at medisina, inirerepresenta ng seksiyon a ng Larawan 3 ang isang manananggal na tila may balak lumapit sa grupo ng isang ginang na nanganganak, seksiyon b, sa tulong ng isang hilot, seksiyon c, ngunit hinarang sa liwanag na nagmumula sa isang lampara, seksiyon d. Sa seksiyon e, matatanaw ang isang mangkukulam na naghahasik ng lagim sa isang lalaking nakatiwarik, seksiyon f, sa isa pang lalaking nakadapa na tila binangungot, seksiyon g, pati sa binatilyong nakahawak sa kaniyang dibdib, seksiyon h. Nariyan din ang isang lalaking nag-aabang, seksiyon i, sa pagdaloy ng mutya mula sa puno ng saging tindok na binabantayan naman ng isang masamang elemento, seksiyon j.

Sa panig naman ng kolonyal na relihiyon at medisina, ipinakita ng seksiyon k ng Larawan 3 ang isang prayleng Espanyol na nagsusulat o nag-aaral ng paksang may kinalaman sa siyensiya at medisina batay sa ipinapahiwatig ng katabi niyang siyentipikong kagamitan, seksiyon l. Sa seksiyon m, matatanaw ang isa pang prayleng nakaluhod para abutin ang isang medisinal na halaman. Marahil representasyon ang mga prayleng ito ng ilang prayleng pumarito bilang mga dalubhasa sa parmasya at botaniya. Ikinukuwento ng seksiyon n ang pagrarasyon ng malinis na tubig sa mga tagalungsod bilang paraan ng pag-iwas sa sakit na naidudulot ng kontaminadong tubig. Sa seksiyon o, mapapansin ang isang doktor na nagbabakuna sa isang bata. Habang inihayag ng seksiyon p ang isang prusisyong karaniwang ginagawa noon ng mga Kristiyanong Filipino tuwing may nangyayaring sakuna.

Mga Angkop na Elemento at Detalye: Tugma sa kasaysayan ang paggamit ni Botong sa imahen ng babaylan (seksiyon a ng Larawan 2) bilang katutubong manggagamot. Ayon sa historyador na si Zeus Salazar, ang babaylan ay isang espesyalista sa larangan ng kultura, relihiyon, medisina, at lahat ng uri ng kaalaman ukol sa penomenon sa kalikasan (Salazar 35). Para sa mga katutubong Filipino, ang manggagamot ay hindi lamang nagpapagaling ng mga impeksiyon o karamdaman, kundi isang ritwal ng pagtatagni-tagani ng mga banal na paniniwala, mga batas ng kalikasan, at batas ng tao. Kaya tugma din sa kasaysayan ang pagrerepresenta ni Botong sa ritwal ng manggagamot bilang isang panlipunang pagtitipon (Larawan 2). Tugma rin sa kasaysayan ang pagpapakita ni Botong sa isang umalohokan (seksiyon k ng Larawan 2), ang tagapag-anunsiyo ng mga nagaganap sa isang katutubong lipunan, pati na sa ilang Tsinong nagpapatunay na may komersiyal na ugnayan ang mga katutubong Filipino sa mga karatig-bansa (Larawan 2). Naaangkop sa kasaysayan ang pagpapakita ni Botong ng komadronang nagpapaanak sa isang ginang (seksiyon c at b ng Larawan 3).

May batayan sa kasaysayan ang pagguhit ni Botong ng mga prayleng parmasyutiko, botaniko, at herbalist (seksiyon k at m ng Larawan 3). Ilan sa mga prayleng ito sa tunay na buhay ay sina Pablo Clain (1652-1717), Jorge Camello (1661-1706), at Francisco Manuel Blanco (1778-1845). Sina Clain at Camello ay mga prayleng Alemang pinayagang manatili sa bansa ng mga Espanyol dahil tunay na kinailangan ng mga mananakop ang kanilang kaalaman at serbisyo. Naaakma ang paggunita ni Botong sa pagpapalaganap ng mga Espanyol sa proseso ng pagbabakuna (seksiyon o ng Larawan 3) sa bansa. Sa katunayan ipinag-utos noon ni Haring Carlos IV (1748-1819) na bigyan ng bakuna laban sa *smallpox* ang lahat ng Indio na kabilang sa kaniyang imperyo. Hindi kasinungalingan ang pagpuna ni Botong sa kaugalian ng mga prayle tungkol sa pagsasagawa ng prusisyon bilang panlaban sa banta ng sakuna (seksiyon p ng Larawan 3).

Mga Hindi Angkop na Elemento at Detalye: Kuwestiyonable ang pagrepresenta ni Botong sa babaylan bilang isang bata at balingkinitang babae (seksiyon a ng Larawan 2). Ang babaylan ay hindi lamang isang manggagamot at espiritwal na pinuno, kundi isa ring tinitingalang pinuno ng katutubong lipunan kasama ang panday, bagani, at datu. Mahirap sundin ang pamumuno ng isang balingkinitang dalaga na mas mukhang diyosa kompara sa isang tunay na pinuno. Hindi taliwas sa mitolohiyang Filipino ang representasyon ng manananggal (seksiyon a ng Larawan 3), mangkukulam (seksiyon e ng Larawan 3), at lalaking nag-aabang sa pagdaloy ng mutya mula sa saging tindok (seksiyon i ng Larawan 3). Ngunit kahina-hinala ang paghahalo sa kanila sa diskurso ng kasaysayan.

Ang *First Mass in the Philippines*

Deskripsiyon at Nilalaman ng Obra: Ang obrang *First Mass in the Philippines* ay isang oil on canvas na may 150 na sentimetro ng lapad at 304 na sentimetro ng taas (Flores 229). Kulay bughaw at abo ang nangingibabaw sa obrang tumatalakay sa kauna-unahang banal na misang isinagawa sa Pilipinas. Makikita ritong hindi ginamit ni Botong ang kaniyang kilalang estilo sa pagtatagpi-tagpi at pagsasapin-sapin ng mga imahen. Kung kaya mas simple ang komposisyon ng *First Mass in the Philippines* kapag ihahambing sa composite na estruktura ng *Introduction of Christianity in the Philippines* at ng *Progress of Medicine*. Kinomisyon ang obra ng Pambansang Pamahalaan para sa paggunita sa ika-400 na anibersaryo ng Kristiyanismo sa Pilipinas na ginanap sa Lungsod Cebu noong 1965. Kasalukuyang matatagpuan ito sa Pambansang Museo ng Pilipinas. Sa Larawan 4, makikita ang pagmamapa ng nilalaman ng obra.



Larawan 4: Mapa ng Nilalaman ng *First Mass in the Philippines*

Sa seksiyon a ng Larawan 4 ay makikita ang isang altar na may krus, dalawang puting kandila, at isang misal. Sa seksiyon b, sa harap ng altar, nakatayo si Padre Pedro de Valderrama sa seksiyon b, ang paring kasama sa ekspedisyong ni Fernando Magallanes (1480-1521). Nakaluhod at nakayuko sa seksiyon c si Magallanes, habang nasa likod niya ang watawat at bandila ng Espanya na makikita sa seksiyon d. Pinaligiran si Magallanes ng kaniyang mga tripulante at kawal. Sa seksiyon e, matatanaw ang pinuno ng Mazaua na si Rajah Kolambu, na nakaluhod sa isang unan. Sa seksiyon f, nasa kaniyang likuran ang isang Indio na may pulang putong na marahil kapatid ng nasabing pinuno na si Rajah Siagu ng Butuan. Habang sa seksiyon g, pinapayungan ang dalawang katutubong pinunong ito ng isang batang alipin.

Mga Angkop na Elemento at Detalye: Noong ginawa ni Botong ang obra, mainit pang pinagdedebatihan kung ang “Mazaua” bang binanggit ng Italyanong manlalakbay at manunulat na si Antonio Pigafetta (1491-sirka 1531) ay ang Limasawa ng Leyte o ang Masao ng Butuan. Sa konteksto ng kontrobersiyang ito, angkop ang desisyon ni Botong na hindi na magbigay ng anumang palatandaang pumapabor sa alinmang panig ng debate (Larawan 4). Lilipas muna ang mahigit 30 bago pinal na idineklara ng National Historical Institute na ang Mazaua ni Pigafetta ay ang Limasawa. Naaayon din sa kronika ni Pigafetta ang pagrerepresenta ni Botong sa mga Espanyol na walang suot na armor, bagkus, suot ang kanilang magagarang damit (Pigafetta 70; at Larawan 5). Naaangkop din sa nasabing kronika ang paggamit sa dalampasigan bilang bakgawnd ng obra, pati na ang pagsama sa dalawang katutubong pinunong sina Rajah Kolambu at Rajah Siagu (Pigafetta 69; Larawan 5; at seksiyon e at f ng Larawan 5).

Mga Hindi Angkop na Elemento at Detalye: Masinop ang pagkabatay ng obrang ito sa kronika ni Pigafetta kaya walang mapupuna ang pagsusuring itong hindi naaangkop na elemento at detalye (Pigafetta 37).

Ang Introduction of the First Christian Image

Deskripsiyon at Nilalaman ng Obra: Ang obrang *Introduction of the First Christian Image* ay isa ring oil on canvas na may 150 na sentimetrong lapad at 304 na sentimetrong taas (Flores 234). Mas madilim na kulay bughaw at abo ang nangingibabaw sa obrang tumatalakay sa imahen ng Santo Niño na ipinagkaloob ni magallanes sa reyna ng Cebu. Hindi rin ginamit ni Botong dito ang kaniyang kilalang estilo sa pagtatagpi-tagpi at pagsasapin-sapin ng mga imahen, kaya maituturing na simple ang komposisyon ng *Introduction of the First Christian Image*. Katulad sa *First Mass in the Philippines* kinomisyon din ang obra ng Pambansang Pamahalaan

para sa paggunita sa ika-400 na anibersaryo ng Kristiyanismo sa Pilipinas. Kasalukuyan ding matatagpuan ito sa Pambansang Museo ng Pilipinas. Sa Larawan 5, makikita ang pagmamapa ng nilalaman ng obrang ito.



Larawan 5: Mapa ng Nilalaman ng *First Mass in the Philippines*

Sa seksiyon a ng Larawan 5, makikita ang pinuno ng Cebu na si Rajah Humabon, na nakaupo habang pinapayungan ng alipin at nagmamasid sa nagaganap na seremonya. Sa seksiyon b, matatanaw ang isang bantay ng Rajah na marahil isang pinuno rin ng kaniyang hukbo batay sa hindi pangkaraniwan nitong kasuotang pandigma at hawak na kalasag. Sa seksiyon c, matatagpuan ang imahen ng Santo Niño na may simpleng kasuotan, kulay ginto ang buhok, may hawak na gintong globo sa kaniyang kaliwang kamay, at nakataas ang dalawang daliri sa kanang kamay. Nakapatong ang imahen sa isang kuwadradong kahoy. Nakaluhod sa seksiyon d ang asawa ni Rajah Humabon na si Humaymay habang tinatanggap ang nasabing imahen mula kay Magallanes sa seksiyon e. Nasa pagitan nina Humaymay at Magallanes si Padre Valderrama sa seksiyon f. Habang sa likuran ni Magallanes makikitang nakatayo ang isang malaking krus na yari sa kahoy sa seksiyon g, na may katabi namang isang sundalong Espanyol sa seksiyon h. Sa seksiyon i, mapapansin ang isang Tsinong nakikimasid sa nagaganap na seremonya.

Mga Angkop na Elemento at Detalye: May historikal na batayan ang kuwento ni Humaymay (seksiyon d ng Larawan 5) na bininyagan bilang Juana at binigyan ng imahen ng Santo Niño (seksiyon c ng Larawan 5) ng mga Espanyol (Pigafetta 82). May historikal na batayan ding si Padre Valderrama (seksiyon f ng Larawan 5) ang nagbinyag sa kaniya, pati na ang detalyeng ginanap ang seremonyang ito sa ibabaw ng isang plataporma (Pigafetta 82; at Larawan 5).

Mga Hindi Angkop na Elemento at Detalye: Hindi katulad sa obrang *First Mass in the Philippines* na pulido ang pagkabatay sa kronika ni Pigafetta, makikita namang mas nangingibabaw ang malayang imahinasyon ni Botong sa obrang *Introduction of the First Christian Image*. Una, mababanaagang mga babae ang kasama ni Humaymay sa insidenteng ito, kaya nararapat na wala ang kaniyang asawang si Rajah Humabon (Pigafetta 82; at seksiyon a ng Larawan 5). Pangalawa, kung naroroon man si Humabon, masasabing hindi tugma ang pagkapinta sa kaniya ni Botong dahil mataba at maliit ang nasabing Rajah batay kay Pigafetta (Pigafetta 78). Pangatlo, sa panahong ito (seksiyon e ng figure 5) dapat na naroroon sa kaniyang galeon si Magallanes dahil grupo lamang nina Padre Valderrama at Pigafetta ang sangkot dito. Pang-apat, hindi makulay ang damit ni Humaymay (seksiyon d ng Larawan 5) sa sandaling ito, kundi itim at puti lamang (Pigafetta 82). Panlima, hindi kusang ibinigay ng mga Espanyol ang Santo Niño (seksiyon c ng Larawan 5). Hiningi ito ni Humaymay bilang kapalit sa mga katutubong imaheng winasak at sinunog ng mga Espanyol (Pigafetta 83). Pang-anim, hindi imahen ng Santo Niño de Praga ang pinag-uusapan dito ayon sa kronika ni Pigafetta. Sa halip, isa itong imahen ng Birhen Maria na may dala-dalang Niño Hesus (Pigafetta 83). Ang imahen ng Niño Hesus na ito ang hiningi ni Humaymay matapos siyang mabinyagan. Pampito, hindi naipakita ni Botong ang 40 kababaihang kasama ni Humaymay sa seremonya ng binyagan (Pigafetta 80).

Ang Kalibre ni Botong Bilang Biswal na Historyador

Ipinapakita ng seksiyong itong malawak at malalim ang historikal na kamalayan ni Botong. Sa pamamagitan ng paggamit niya ng kaniyang masining na imahinasyon upang muling bigyan ng materyal na dimensiyon ang mga pira-pirasong historikal na dokumento tungkol sa nakaraan. Gayunman, hindi maiiwasan ang pagkakaroon ng ilang mga hindi angkop na elemento at detalye sa kaniyang mga obra. Sa kaniyang apat na relihiyoso-historikal na obra, ang *First Mass in the Philippines* ang nagpapamalas ng pinakapulidong pananaliksik. Samantalang ang halos kasabayan nitong *Introduction of the First Christian Image*, mawawaring nagpapamalas ng pinakakuwestiyonableng pananaliksik. Marahil sa paggawa niya ng obrang ito, naranasan ni Botong ang matinding tunggalian sa pagitan ng teksto ni Pigafetta at sa tradisyon ng Lungsod Cebu na itinuturing ang Santo Niño de Cebu bilang imahen na mismong ibinigay ni Magallanes kay Humaymay. Sa kabuuan, kahanga-hanga pa rin ang pagiging biswal na historyador ni Botong.

ANG DAYNAMIKS SA GITNA NG TATLONG NAKAPALOOB NA HISTORYOGRAPIYA

Nabanggit na sa introduksiyon ang ikalawang substantibong seksiyon ng papel na itong sisipat sa tensiyon sa pagitan ng tatlong historyograpiyang nakapaloob sa mga relihiyoso-historikal na obra ni Botong. Gagampanan ng seksiyong ito ang nasabing hangarin sa pamamagitan ng pagtukoy sa mga bakas ng Hegelyana, oryentalista, at postkolonyal na historyograpiya sa nasabing apat na obra ni Botong at sa pagsipat sa daynamiks na namamagitan sa mga nasabing historyograpiya.

Mga Bakas ng Hegelyanang Historyograpiya

Sa *Introduction of Christianity in the Philippines*: Matingkad ang mga temang progreso at kaunlaran ng Hegelyanang historyograpiya sa obrang *Introduction of Christianity in the Philippines*. Literal na masisilayan ang mga temang ito sa pagkakaiba ng katutubong bahay-kubo (seksiyon e ng Larawan 1) sa edipisyong bato (seksiyon f ng Larawan 1) na gawa ng mga Espanyol at Tsino; sa pagkakaiba ng pananamit ng bagani (kasama sa seksiyon g ng Larawan 1) sa pananamit ng mga sundalong Espanyol (seksiyon d at kasama sa seksiyon g ng Larawan 1); at sa pagkakaiba ng makapangyarihan ngunit animalistikong awra ng bagani (kasama sa seksiyon g ng Larawan 1) sa maamo at sibilisadong awra ng Kristiyanisadong Filipino (seksiyon b ng Larawan 1). Literal ding masisilayan ang tema ng progreso at kaunlaran sa konserbatibong pagkakaayos ng kasuotan, kahit na katutubo pa rin ang mga ito ng mag-asawang Filipino (seksiyon b at c ng Larawan 1).

Simboliko namang masasaksihan ang parehong tema ng progreso at kaunlaran sa pagrerepresenta ni Botong sa proseso ng Kristiyanisasyon bilang landas patungo sa kalinisang ipinapahiwatig ng imahen ng banga ng tubig (nasa pagitan ng seksiyon a at b ng Larawan 1) na marahil ginamit rin sa ritwal ng pagbibinyag; bilang landas patungo sa kagandahang ipinapahiwatig ng mga puting bulaklak (nasa magkabilaang gilid ng seksiyon b at c ng Larawan 1); bilang landas patungo sa kaginhawahang ipinapahiwatig ng mga kuwintas na nakasabit sa mga leeg ng mag-asawang Filipino (seksiyon b at c ng Larawan 1); at bilang landas patungo sa kapayapaang ipinapahiwatig ng maamong mukha ng dominikong prayle (seksiyon a ng Larawan 1) at ng natutulog na kalabaw (nasa likod ng seksiyon c ng Larawan 1). Simboliko ding masisilayan ang tema ng progreso at kaunlaran sa pagkakaiba ng maiitim na katutubong relihiyosong imahen (seksiyon h ng Larawan 1) sa mabusilak na krus na hawak ng dominikong prayle (seksiyon a ng Larawan 1).

Sa Unang Dalawang Panel ng *Progress of Medicine*: Matingkad pa ang mga temang progreso at kaunlaran ng Hegelyanang historyograpiya sa unang dalawang panel ng obrang *Progress of Medicine*. Sa pamagat pa lamang ng obra, naririyang na ang salitang “progreso.” Literal na masisilayan ang mga temang ito sa pagkakaiba ng relihiyoso at mahikong panggagamot ng mga katutubong Filipino (Larawan 2) sa sekular at siyentipikong panggagamot ng mga Espanyol (Larawan 3); at sa pagkakaiba ng oral na diskurso ng katutubong medisina (seksiyon a ng Larawan 2) sa tekstuwal na diskurso ng kolonyal na medisina (seksiyon k ng Larawan 3). Literal ding masisilayan ang tema ng progreso at kaunlaran sa kolonyal na gawain ng pagbabakuna (seksiyon o ng Larawan 3) at pagrarasyon ng malinis na inuming tubig (seksiyon n ng Larawan 3).

Simbolikong masisilayan ang parehong tema ng progreso at kaunlaran sa pagkakaiba ng mas madidilim na imahen ng babaylan (seksiyon a ng Larawan 2), mangkukulam (seksiyon e ng Larawan 3), manananggal (seksiyon a ng Larawan 3), at sa taong naghihintay sa pagdaloy ng mutya sa saging tindok (seksiyon i ng Larawan 3), kung ihahambing sa mabubusilak na imahen ng dalawang prayle (seksiyon k at m ng Larawan 3). Simboliko ding madadama ang nasabing tema ng progreso at kaunlaran sa kawalan ng dalawang panel ng anumang pahiwatig ng pagnanais bumalik sa katutubong pananampalataya.

Sa *First Mass in the Philippines*: Hindi composite ang obrang *First Mass in the Philippines*, kaya mas kaunti ang nilalaman nitong kuwento kompara sa naunang mga obrang composite na tinagpi-tagpi at sinapin-sapin ang mga imahen at kuwento. Kaya hindi rin kasintingkad sa obrang ito ang mga Hegelyanang tema ng progreso at kaunlaran kung ihahambing sa naunang dalawang obrang composite. Ngunit masisilayan pa rin ang mga nasabing Hegelyanang tema sa kabuuang mensahe ng obra: ang pagturing sa kauna-unahang sakramentong Kristiyano na isinagawa sa lupain ng Pilipinas bilang makasaysayang pangyayari. Sanhi ang pagiging isa nitong panimulang hakbang sa proseso ng relihiyoso at espiritwal na pagbabago ng mga Filipino. Inirerepresenta ang mataas na pagkikilala ni Botong sa Kristiyanismo at Katolisismo sa imahen ng dalawang rajah na nakaluhod (seksiyon e at f ng Larawan 4) habang nagmamasid sa nagaganap na ritwal gayong mga pagano sila.

Sa *Introduction of the First Christian Image*: Katulad sa *First mass in the Philippines*, hindi rin obrang composite ang *Introduction of the First Christian Image*, kaya hindi rin masyadong matingkad sa obrang ito ang mga Hegelyanang tema ng progreso at kaunlaran. Ngunit masisilayan pa rin ang mga nasabing Hegelyanang tema sa kabuuang mensahe ng obra: ang pagkakaloob ng mga Espanyol sa mga Sebwano ng kasalukuyang pinakamatandang imaheng Kristiyano sa bansa bilang isang makasaysayang pangyayari

at mahalagang proseso ng relihiyoso at espiritwal na pagbabago ng mga Filipino. Sa pamamagitan ng paglalagay ng imahen ng Santo Niño (seksiyon c ng Larawan 5) kay Humamay (seksiyon d ng Larawan 5) at Magallanes (seksiyon e ng Larawan 5), at ng isang malaking krus na yari sa kahoy (seksiyon g ng Larawan 5) sa diyagonal na hilera, ipinapaalala rin ni Botong ang krus ni Magallanes bilang isa rin sa mga pinakamatandang imaheng Kristiyano ng bansa bukod pa sa Santo Niño de Cebu. Inirerepresenta ng imahen ni Humamay (seksiyon d ng Larawan 5) na nakaluhod sa harap ng Santo Niño (seksiyon c ng Larawan 5) ang mataas na pagkilala ni Botong sa Kristiyanismo, Katolisismo, at imahen na pinalilibutan ng mga Filipino at Asyanong taimtim na nagmamasid sa nagaganap na seremonya.

Mga Bakas ng Oryentalistang Historyograpiya

Sa *Introduction of Christianity in the Philippines*: Makikita ang ilang bakas ng oryentalistang diskurso sa representasyon ng silangan bilang irasyonal, ignorante, binabae, tamad, at immoral sa obrang *Introduction of Christianity in the Philippines*. Sa kabuuang tema ng nasabing obra, ipinapahiwatig na walang magaganap na Kristiyanisasyon sa bansa kung hindi nagkaroon ng kolonisasyong Espanyol. Ipinakita ni Botong ang mag-asawang Filipinong malapit sa kalikasan (seksiyon b at c ng Larawan 1) sa pamamagitan ng pagpinta ng mga puno ng niyog (nasa itaas ng seksiyon e ng Larawan 1) at kalabaw (nasa likod ng seksiyon c ng Larawan 1) sa likuran ng mga tauhan, at pati na ang mga bulaklak (magkabilang gilid ng seksiyon b at c ng Larawan 1). Malapit sa kalikasan ang bahay-kubo ng mag-asawang Filipino (seksiyon e ng Larawan 1) dahil yari sa mga organikong materyal kapag ihahambing sa edipisyong kolonyal (seksiyon f ng Larawan 1) na yari sa bato at matigas na kahoy na produkto ng kolonyal na kabihasan. Sa pamamagitan ng payak na pamumuhay na imahen ng mag-asawang Filipinong kaisa ng kalikasan, waring iminumungkahing nararapat silang hanguin at isalba gamit ang mas mataas na antas ng kabihasan ng kolonisasyon. Masisilayan ang mga simbolikong tema ng irasyonalidad, kamangmangan, at immoralidad sa maiitim na katutubong relihiyosong imahen (seksiyon h ng Larawan 1) na sinisira ng dalawang sundalong Espanyol at isang bagani (seksiyon g ng Larawan 1). Tila ikinukuwento ng mga seksiyong ito kung paano pinupuksa ng kanluran ang pagkukulang at pagkakamali ng silangan.

Sa Unang Dalawang Panel ng *Progress of Medicine*: Makikita rin ang ilang bakas ng oryentalistang diskurso sa *Introduction of Christianity in the Philippines*. Sa kabuuang tema ng apat na panel ng nasabing obra, ipinapahiwatig ring malabo sanang marating ng bansa ang kasalukuyan antas sa larangan ng medisina kung hindi dahil sa kolonisasyong Espanyol at Amerikano. Sumang-ayon sa oryentalistang diskurso ng

pagsasalarawan sa silangan bilang babae o binabae ang representasyon ni Botong sa katutubong medisina sa katauhan ng bata at balingkinitang babaylan (seksiyon a ng Larawan 2). Lalong titingkad ang estratehiyang ito kapag ihihilera ang imahen ng babaylan sa imahen ng dalawang prayleng parmasyutiko / botaniko (seksiyon m at k ng Larawan 3) o sa imahen ng lalaking doktor na nagbabakuna (seksiyon o ng Larawan 3). Mapapansin din sa unang dalawang panel ng *Progress Medicine* ang oryentalistang pagkakamangha sa hiwaga at yaman ng silangan sa imahen ng marangyang katayuan ng datu (seksiyon g ng Larawan 2) at sa pangako ng mga medisinal na halaman (seksiyon m ng Larawan 3).

Simboliko namang matutunghayan ang mga oryentalistang tema ng irasyonalidad at kamangmangan sa nag-aagaw-buhay na maysakit (seksiyon f ng Larawan 2) sa malaking katutubong relihiyosong imahen (seksiyon b ng Larawan 2), sa mangkukulam (seksiyon e ng Larawan 3), sa manananggal (seksiyon a ng Larawan 3), at sa lalaking nag-aabang sa pagdaloy ng mutya mula sa saging tindok (seksiyon i ng Larawan 3). Simboliko ding makikita ang oryentalistang takot sa Islam sa pag-iwas ng obra sa pagrerepresenta sa katutubong Filipinong lipunan bilang Muslim. Ang malaking katutubong relihiyosong imahen (seksiyon b ng Larawan 2) at ang alay na baboy (seksiyon e ng Larawan 2) ay malinaw na nagpapahayag na hindi mga Muslim ang mga katutubong Filipino na tinutukoy ng unang dalawang panel ng *Progress of Medicine*. Tila mas kinikilingan ng oryentalismo ang mas inosenteng lumad kompara sa mas nakaaangat ngunit mas palabang Islamisadong Filipino.

Sa *First Mass in the Philippines*: Kahit hindi obrang composite ang *First Mass in the Philippines* at kaunti ang nilalaman nitong kuwento, makikita pa rin sa nasabing obra ang ilang bakas ng oryentalistang historyograpiya. Ipinahiwatig ni Botong ang katutubong kultura bilang mas malapit sa kalikasan sa pamamagitan ng pagkakaiba ng hindi pulido at hindi tuwid na pagkakayari sa entabladong kawayan (nasa pagitan ng seksiyon c at e ng Larawan 4), sa eskuwalado, pulido, at durableng altar (seksiyon a ng Larawan 4). Ang puwang sa pagitan ng entabladong malapit sa kalikasan at ng altar na produkto ng mas mataas na antas na kabihasan ay isang paanyaya sa kaunluran kung saan dadalhin ang silangan. Mapapansin din sa obrang ito ang oryentalistang pagkamangha sa yaman ng silangan sa imahen ng marangyang katayuan ni Rajah Kolambu (seksiyon e ng Larawan 4). Higit sa lahat, ipinapahiwatig ni Botong ang superyoridad ng kanluran kompara sa silangan sa pamamagitan ng pagpuno ng kambas ng mga kanluraning tripulante at sundalo, habang nilaanan lamang ng mas maliit na espasyo ang grupo nina Rajah Kolambu at Rajah Siagu (seksiyon e, f at g ng Larawan 4).

Sa *Introduction of the First Christian Image*: Kahit hindi rin obrang composite ang *Introduction of the First Christian Image* at kakaunti rin ang nilalaman nitong kuwento, makikita pa rin sa nasabing obra ang ilang bakas ng oryentalistang historyograpiya. Inirepresenta ni Botong ang mga katutubong Filipino bilang malapit sa kalikasan sa pamamagitan ng paglalagay sa kanila sa pagitan ng dalampasigan at mga bahay-kubong gawa sa organikong materyal at entabladong gawa sa kawayan. Iminumungkahi rin na ang mga katutubong Filipinong nakasandig sa biyaya ng kalikasan ay nararapat hanguin at ilagay sa mas mataas na antas ng kabihasan sa pamamagitan ng kolonisasyon. Ang representasyon kay Humamay (seksiyon d ng Larawan 5) sa katutubong lipunang Filipino sa harap ng mga kanluraning manlalakbay ay sumasangayon sa oryentalistang diskurso ng pagsasalarawan sa silangan bilang babae o binabae. Mapapansin sa obrang ito ang oryentalistang pagkamangha sa yaman ng silangan sa imahen ng marangyang katayuan ni Rajah Humabon (seksiyon a ng Larawan 5) at sa presensiya ng dayuhang Tsino (seksiyon l ng Larawan 5).

Simbolikong ipinapahiwatig ni Botong ang superyoridad ng kanluran sa silangan sa pamamagitan ng pagkakaayos ng mga imahen. Gayong si Humamay (seksiyon d ng Larawan 5) ang nasa sentro ng kambas, nasa itaas pa rin niya si Padre Valderrama (seksiyon f ng figure 5), ang Santo Niño (seksiyon c ng Larawan 5), si Magallanes (seksiyon e ng Larawan 5), ang malaking krus (seksiyon g ng Larawan 5), at ang sundalong Espanyol (seksiyon h ng Larawan 5). Kapansin-pansin ding kahit mas marami ang katutubong Filipino ang nasa kambas, nasa mababang posisyon silang lahat kung ihahambing sa kinalalagyan ng tatlong kanluraning sina Padre Valderrama (seksiyon f ng Larawan 5), Magallanes (seksiyon e ng figure 5), at sundalong Espanyol (seksiyon h ng Larawan 5).

Mga Bakas ng Postkolonyal na Historyograpiya

Sa *Introduction of Christianity in the Philippines*: Hindi kasintingkad ng mga Hegelyana at oryentalistang tema ang bakas ng postkolonyal na historyograpiya sa obrang *Introduction of Christianity in the Philippines*. Kahit pa walang ipinapahiwatig si Botong na pagnanais na bumalik sa katutubong pananampalataya, mayroon siyang panghihinayang sa ginawang pagbuwag ng mga Espanyol sa materyal at imateryal na kultura ng mga katutubong Filipino. Inihayag niya ito sa mga winawasak at sinusunog na katutubong relihiyosong imahen (seksiyon h ng Larawan 1). Nabanggit na ng papel na sa obrang ito at sa unang panel ng *Progress of Medicine*, walang malinaw na detalye ang mga katutubong relihiyosong imahen. Dahilan ang matagumpay na pagbura ng mga Espanyol sa ilang aspekto ng katutubong kulturang

Filipino. Gayong kabuuang tinatanggap ng mag-asawang Filipino ang Kristiyanismo, ang nakahalukip na postura ng lalaki (seksiyon b ng Larawan 1) ay senyales ng pagdududa nito sa relihiyon at ang mga kalakip na diskursong ipinapataw ng mga prayle sa mga katutubong Filipino. Pinuna din ni Botong ang sinapit ng bagani (kasama sa grupo ng seksiyon g ng Larawan 1) sa ilalim ng kolonisasyon. Ang dating iginagalang na mga pinuno ng katutubong lipunan tulad ng datu, babaylan, at panday ay naging segunda klaseng alalay at kasabwat na lamang ng mga sundalong Espanyol at mga obrerong nasa tuktok ng itinatayong simbahan (seksiyon f ng Larawan 1). Hindi man lantarang ipininta ni Botong ang sapilitang pagpapatrabaho sa mga Indio, marahang ipinaalala niya ito gamit rin ang dalawang baganing obrerong nasa tuktok ng ginagawang simbahan (seksiyon f ng Larawan 1).

Simbolikong binanggit ni Botong ang sabwatan sa pagitan ng relihiyon at kolonisasyon sa pamamagitan ng paglalagay ng sundalong Espanyol (seksiyon d ng Larawan 1) sa likod ng prayleng Dominiko (seksiyon a ng Larawan 1). Simbolikong ipinaalala ang marahas at sapilitang proseso ng *reduccion* sa pamamagitan ng mga bahay-kubo (seksiyon e ng Larawan 1) sa ibaba ng dambuhalang simbahan (seksiyon f ng Larawan 1).

Sa Unang Dalawang Panel ng *Progress of Medicine*: Malabnaw sa mga Hegelyana at oryentalistang tema ang bakas ng postkolonyal na historyograpiya sa unang dalawang panel ng *Progress of Medicine*. Sa unang panel, tila iginigiit ni Botong na kahit paano ay may antas ng kabihasan ang mga katutubong Filipino sa pamamagitan ng pagpinta ng marangyang katayuan ng datu (seksiyon j, h, at i ng Larawan 2). Nilalabanan niya rito ang kolonyal at oryentalistang diskursong kapos sa kabihasan ang mga katutubong Filipino, kaya nararapat lamang silang sakupin ng kanluran. Ipinapahiwatig rin ni Botong ang kaniyang panghihinayang sa pagkalusaw ng katutubong panlipunang dimensiyon ng panggagamot. Makikita ito sa unang panel na kaisa ng sambayanan ang maysakit at ang kaniyang pamilya. Sa ikalawang panel, biglang naging indibidwalistiko ang modernong panggagamot, tulad ng pagiging indibidwalistiko ng modernong kanluraning pamumuhay.

Hindi nakaligtas sa imahinasyon ni Botong ang demonisasyong ginawa ng mga Espanyol sa katutubong kaalamang bayan. Sa unang panel, makikita ang ritwalistikong panggagamot ng isang babaylan. Nagmistulang isang etnograpiyong salaysay ang panel na ito. Ngunit nang dumating ang mga Espanyol, makikita sa ikalawang panel ang mga nagsulputang manananggal (seksiyon a ng Larawan 3) at mangkukulam (seksiyon e ng Larawan 3). Kung kahina-hinala ang pagsasanib ni Botong ng ilang mitolohikong nilalang sa isang diskursong pangkasaysayan, lumalabas na estratehiya

niya ito upang punahin ang demonisasyong ginawa ng mga Espanyol sa ilang aspekto ng kaalamang bayan. Dahilan ito upang tuluyang iwasan ng mga Kristiyanisadong Filipino ang kanilang nakaraang kultura. Dagdag dito, minamaliit ni Botong ang pagsasagawa ng mga prayle ng prusisyon bilang panlaban sa sakuna (seksiyon n ng Larawan 3).

Sa *First Mass in the Philippines*: Ang tanging tema ng postkolonyal na historyograpiyang mababasa mula sa obrang *First Mass in the Philippines* ay ang pagpuna ni Botong sa sabwatan ng relihiyon at militar / kolonisasyon. Ipinamalas ito sa pamamagitan ng simbolikong kinalalagyan ni Padre Valderrama (seksiyon b ng Larawan 4) sa gitna ng mga tripulante at kawal ng manlalakbay na si Magallanes (seksiyon c ng Larawan 4).

Sa *Introduction of the First Christian Image*: Sa obrang *Introduction of the First Christian Image*, masisilayan din ang postkolonyal na temang pumupuna sa sabwatan ng relihiyon at militar/kolonisasyon. Simbolikong isinagawa ito ni Botong sa pamamagitan ng paglalagay ng malaking krus (seksiyon g ng Larawan 5) sa pagitan ni Magallanes (seksiyon e ng Larawan 5) at ng isang sundalong Espanyol (seksiyon h ng Larawan 5). Inulit niya ang pagpunang ito nang ilagay ang imahen ng Santo Niño (simbolo ng relihiyon) (seksiyon c ng Larawan 5) na nasa kamay ng manlalakbay na si Magallanes (simbolo ng militar / kolonisasyon) (seksiyon e ng Larawan 5), kahit na taliwas ito sa kronika ni Pigafetta. Gayong ipinagbunyi ni Botong ang pagkakaloob ng kauna-unahang Kristiyanong imahen sa mga Filipino, ang postura at ang imahen ni Rajah Humabon (seksiyon a ng Larawan 5) ay nagpapahiwatig ng pagdududa nito sa relihiyon at sa lahat ng kalakip na diskursong ipinapataw nina Magallanes at Valderrama (seksiyon e at f ng Larawan 5) sa mga katutubong Filipino.

Ang Daynamiks sa Pagitan ng mga Nakapaloob na Historyograpiya

Matapos matukoy ng seksiyong ito ang mga bakas ng Hegelyana, oryentalista, at postkolonyal na historyograpiyang nananalaytay sa apat na relihiyoso-historikal na obra ni Botong, tatapusin ang parehong seksiyon sa pamamagitan ng pagsipat sa daynamiks na namamagitan sa nasabing mga historyograpiya.

Natukoy ng seksiyong itong dominante ang hegelyanang historyograpiya lalo na sa kaniyang pangunahing temang tungkol sa progreso at kaunlarang matingkad sa apat na obra. Hindi man kasintingkad nito ang oryentalistang historyograpiya, nagsasanib

ang dalawang historyograpiyang ito upang makabuo ng malakas na kolonyal na diskurso. Mahihinuha ring mahina kompara sa Hegelyana at oryentalistang historyograpiya ang postkolonyal na historyograpiyang nakapaloob sa nasabing apat na obra. Kahit na hinahamon ng postkolonyal na historyograpiya ang kabuuang kolonyal na diskurso ng apat na obra, nangingibabaw pa rin ang pinagsanib na puwersa ng Hegelyana at oryentalistang historyograpiya. Buhat nito, masasabing kolonyal ang diskurso at historyograpiya ng apat na relihiyoso-historikal na obra ni Botong.

KONGKLUSYON

Ipinapakita ng pag-aaral ang malawak at malalim na historikal na kamalayan ni Botong. Sa kaniyang apat na relihiyoso-historikal na obra, ang *First Mass in the Philippines* ang nagpapamalas ng pinakapulidong pananaliksik sapagkat tumutugma ito sa kronika ni Pigaffeta. Kasabay nito ang *Introduction of the First Christian Image* na nagpapamalas ng pinaka-kuwestiyonableng pananaliksik. Gayong naging komprehensibo ang kronika ni Pigaffeta, hinayaan ni Botong ang kaniyang malikhaing imahinasyon upang mailahad ang pagtanggap ni Humaymay ng imahen ng Santo Niño mula sa mga Espanyol. Marahil pinagtuunan niya ang pagbibigay ng daan sa mga kwentong bayan ng mga Sebvano ukol sa Santo Niño de Praga at Krus ni Magallanes. Gayunman, masasabing kahanga-hanga pa rin ang kaniyang pagiging biswal na historyador.

Katulad ng nabanggit sa introduksiyon, ang historyograpiya ay mga diskursong nakakubli sa mga tekstong pangkasaysayan. Kaya nakakubli ang mga ito sa mga relihiyoso-historikal na obra ni Botong bilang mga tekstong pangkasaysayan. Espesipikong kinilala ng papel na ito ang Hegelyana, postkolonyal, at oryentalistang historyograpiya bilang mga pangunahing diskursong nakakubli sa nasabing mga obra. Naging matingkad ang tatlong historyograpiyang obra ni Botong dahil sa kaniyang paksang tumatalakay sa inter-aksiyon ng katutubo at kanluraning pananampalataya na may mithiing maiangat ang tradisyon at kasaysayan ng mga Filipino.

Sa pag-aaral ng papel na ito sa diskursibong tensiyong nananalaytay sa tatlong historyograpiyang ito, inilahad na dominante ang hegelyanang historyograpiya sa mga relihiyoso-historikal na obra ni Botong. Hindi man kasintingkad nito ang oryentalistang historyograpiya, nagsasanib ang dalawang historyograpiyang ito upang makabuo ng malakas na kolonyal na diskurso. Samantalang mahina kompara sa Hegelyana at oryentalistang historyograpiya ang postkolonyal na historyograpiyang nakapaloob sa nasabing apat na obra. Gayong hinahamon ng postkolonyal na

historyograpiya ang kabuuang kolonyal na diskurso ng apat na obra, nangingibabaw pa rin ang pinagsanib na puwersa ng Hegelyana at oryentalistang historyograpiya. Sa huli, naninindigan ang papel na kolonyal ang diskurso at historyograpiya ng apat na relihiyoso-historikal na obra ni Botong.

MGA SANGGUNIAN

- Alessandrini, Anthony. *Frantz Fanon: Critical Perspectives*. London: Routledge, 1999. Print.
- Constant, Isabelle & Mabana, Kahiudi, Eds. *Negritude: Legacy and Present Relevance*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2009. Print.
- Demeterio, F.P.A. "Ang Demokratikong Sistema at ang mga Modelo ng Pamumuno sa Pilipinas" (Philippine Democratic Systems and Leadership Models). In *Kritike 4.1* (2010): 28-49. Print.
- . "Looking at Botong Francisco from the Horizon of Diego Rivera: A Visual Dialogue between Two Modern Muralists". In *Philippiniana Sacra 48.144* (2013): 299- 328. Print.
- . "Some Useful Lessons from Richard Rorty's Political Philosophy for Philippine Postcolonialism." In *Kritike 2.2* (2008): 5-30. Print.
- Flores, Patrick. Ed. *The Life and Art of Botong Francisco*. Quezon City: Vibal Publishing, 2010. Print.
- Guillermo, Alice. "Bonifacio Mural." In *A Portfolio of Sixty Philippine Art Masterpieces*. Quezon City: Instructional Materials Corporation, Department of Education, Culture and Sports, Pasig City.1986. 157-160. Print.
- . "Filipino Struggles through History." In *CCP Encyclopedia of Philippine Art*. Manila: Cultural Center of the Philippines, vol. 4. 1994. 241. Print.
- . "Francisco, Carlos Villaluz." In *CCP Encyclopedia of Philippine Art*. Manila: Cultural Center of the Philippines, vol. 4. 1994. 346-347. Print.
- . "The Triumvirate." Flores, Patrick, Ed. In *The Life and Art of Botong Francisco*. Quezon City: Vibal Foundation, 2010. 84-99. Print.
- Hornedo, Florentino. *On the Trail of Dominican Engineers, Artists & Saints in the Cagayan Valley and Batanes*. Manila: University of Santo Tomas Publishing House, 2002. Print.
- Ingram, Penelope. *SUNY Series in Gender Theory: Signifying Body: Toward an Ethics of Sexual and Racial Difference*. New York: State U of New York P, 2008. Print.
- Kennedy, Valerie. *Edward Said: A Critical Introduction*. Cambridge: Polity P, 2000. Print.
- Lim-Pe, Josefina. *The University of Santo Tomas in the Twentieth Century*. Manila: U of Santo Tomas P, 1973. Print.

- Little, Daniel. "Philosophy of History." Zalta, Edward, Ed. In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, 18 February 2007. <http://plato.stanford.edu/entries/history/#HegHis>. Web. 30 August 2015.
- McCarney, Joe. *Routledge Philosophy Guidebook to Hegel on History*. London: Routledge, 2000. Print.
- Pigafetta, Antonio. *Magellan's Voyage: A Narrative Account of the First Circumnavigation*. Yale University, 1969. Print.
- Rubin, Ligaya T. *Sining at Kultura sa Bayan ng Angono (Angono Art and Culture)*. Quezon City: Rex Publishing, 1992. Print.
- Salazar, Zeus, "Ang Babaylan sa Kasaysayan ng Pilipinas." (The Babaylan in Philippine History). Kintanar, Thelma, Ed. In *Papers and Proceedings of the Conference on Women's Role in Philippine History 8-9 March, 1989*. Quezon City: U of the Philippines P, 1989. 35-36. Print.
- Spanos, William. *Legacy of Edward W. Said*. Illinois: U of Illinois P, 2008. Print.
- Tucker, Avizier. *Our Knowledge of the Past: a Philosophy of Historiography*. Cambridge: Cambridge UP, 2004. Print.
- Ty-Navarro, Virginia & Paul Zafaralla. *Carlos V. Francisco: the Man and Genius of Philippine Art*. Makati: Ayala Museum, 1985. Print.

Melanie D.P. Turingan <melanieturingan08@gmail.com> is an assistant professor of the History Department of the University of Santo Tomas. She is currently revising her dissertation on the historical paintings of Carlos "Botong" Francisco for her doctor's degree in Philippine Studies at De La Salle University.

F.P.A. Demeterio III <feorillo.demeterio@dlsu.edu.ph> is a full professor of the Filipino Department of De La Salle University. He is currently the director of the University Research Coordination Office of the said university. He is the author of the books *Ang Mga Ideolohiyang Politikang ng Catholic Bishops' Conference of the Philippines*; *Ferdinand Blumentritt and the Philippines*; and *The Socio-Political Discourses of the Catholic Bishops' Conference of the Philippines*; as well as a number of articles in hermeneutics, Filipino philosophy and cultural studies.